

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van **Ds K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink**

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ds K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Ds A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:

Dr. C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goos
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f250 per halfjaar bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f750 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 35 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De psychologische en de zedelijke kant. — Uit de Schrift: Ik weet. (Phil. 1:19a.) — Kerkelijk Leven: Eenheid in het noodige, vrijheid in het niet-noodige, in beide de lifde. I. — Literatuur en Kunst: Nieuwe Jeugd-boeken. — Het Boek van de Week: Quirinus Breen, John Calvin. — Vakwetenschap en Praktijk: Onze tijdrekening. II. — Uit de Buitenl. Kerken: De actie van de jongereformeerden in Zwitserland. VIII. — Perschoorw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De psychologische en de zedelijke kant.

Naar aanleiding van een paar vragen, die we in verband met onze artikelen over „eenige gegevens der nieuwere zielkunde“ ontvingen, willen we in dit artikel — men zou kunnen zeggen, als een soort nabetrachting op de voor drie weken beëindigde reeks — nog één bepaalde kwestie bespreken.

Het is de vraag naar de verhouding tusschen de psychologie en de ethiek, speciaal met het oog op de besproken gevallen.

Men redeneert aldus: indien iemands gedrag te verklaren is uit de bij hem aanwezige psychische constellatie, is hij dan nog wel, indien hij verkeerde dingen doet, zedelijk aansprakelijk te stellen voor zijn daden?

Of wel, men zegt: als we allerlei dingen in het gedrag van den mensch zoo gemakkelijk(?) verklaarbaar maken, loopen we dan geen gevaar, te komen tot eenzelfde slotsom als menig modern mensch kwam, namelijk deze, dat zonde eigenlijk ziekte is? Zoo toch laten we weldra ook de misdadigers maar vrij rondloopen, omdat hun gedrag door ons zoo goed begrepen kan worden.

En indien dat niet het geval moet zijn — waar toe dan zondige gedragingen als koppigheid, en dergelijke, zoo uitsluitend(?) psychologisch verklaard?

Inderdaad zijn deze en dergelijke vragen niet zonder beteekenis. Zelfs zijn ze van veel gewicht.

Toch willen we, voor we verder gaan, zeggen, dat een deel dezer vragen berust op een niet volledig begrip van datgene, waarom het gaat. Immers de verklaring van een misdaad moge ons er somwijlen toe brengen, een zachter oordeel te vellen, — in andere gevallen doet de verklaring ons juist tot harder oordeel neigen.

Wanneer iemand een brood steelt, en we kunnen dat feit verklaren uit het andere feit, dat de man honger had, dan wordt ons oordeel, terecht, milder. Maar wanneer iemand zegt, dat hij een brood stal, omdat hij er een lust in heeft de politie te ergeren, of den bestolene te treffen, dan verklaren we zijn daad daáruit, en wordt ons oordeel zeker niet minder; al zou 't in 't laatste geval een vraag zijn, of we met een normaal mensch te doen hadden.

Uit dit voorbeeld blijkt evenwel, dat het verklaren van een verkeerd gedrag, op zichzelf nog allerminst tot verontschuldiging behoeft te leiden.

Daarbij komt nog iets.

Er bestaat inderdaad dikwijls een nauw verband tusschen ziekte en zonde, evengoed als omgekeerd, tusschen zonde en ziekte. Zooals bepaalde zonden bepaalde ziekten na zich plegen te slepen, zoo zijn er ook bepaalde ziekten, die telkens weer tot bepaalde zonden een prikkel geven.

We behoeven dit feit niet te ontkennen, we mogen het zelfs niet ontkennen, uit vrees, dat straks allerlei zonde straffeloos zal kunnen worden verricht, omdat men zegt, dat misdaad een ziekte is.

De onkenning toch van het directe verband tusschen ziekte en zonde zou ons er toe leiden moeten, ook allerlei verschijnselen, die in hun eigen karakter algemeen worden erkend en bekend

als samenhangende met een bepaalden ongewonen toestand van het organisme, als zonde zonder meer te veroordeelen. We denken hier b.v. aan de prikkelbaarheid van kinderen bij het tanden- en kiezen-krijgen, aan de ongeremde zucht tot eten bij sommige kindsche grijsaards en al dergelijke meer. Maar wie nu erkent, dat datgene wat in normale gevallen „zonde zonder meer“ zou wezen, hier in ieder geval eerst een verklaring behoeft, zal het naar waarde en naar de juiste maat kunnen worden beoordeeld, die zegt daarmede ook dat het verband tusschen zonde en ziekte moet worden aanvaard.

En is dat eenmaal toegegeven, dan eischt de billijkheid en de goede trouw jegens onze medemenschen, dat wij hun gedrag op de juiste wijze verklaren, omdat we het zoo alleen ook op de juiste manier kunnen beoordeelen. Daarbij komt nog, dat wij ook zoo alleen in staat zijn onze lastige medemenschen te begrijpen; en slechts waar het begrijpen is, kan zijn of komen het in gunstigen zin beïnvloeden van, en leiding geven aan den ander.

Zoo dient het psychologisch verstaan van onze moeilijke medemenschen in de eerste plaats daártoe, dat we rechtvaardig tegenover hen kunnen zijn, en hun gedrag op de juiste wijze kunnen beoordeelen.

We moeten toch niet vergeten, dat het inderdaad waar is, dat er menschen zijn, die ook bij de grootste misdaad die ze begaan, niet loerekeningsvatbaar zijn. Een krankzinnige moge al de ergste overtreding van de burgerlijke zede begaan, hij moge moordenaar zijn of vloeker, we zullen toch steeds zeggen, dat hem zijn daad niet kan worden toegerekend in dien zin, waarin geestelijk normalen toerekeningsvatbaar zijn.

Waar nu echter de verhouding niet zoo is, dat we slechts kennen: of volslagen krankzinnigen, die niet toerekeningsvatbaar zijn, of volkomen normalen, aan wie ten volle hun daden kunnen worden toegerekend, maar waar veeleer een lange reeks van overgangstoestanden tusschen deze twee uitersten voorkomt, daar zal, gelijk licht te verstaan is, ook in de toerekeningsvatbaarheid de mogelijkheid van een gradatie moeten worden aanvaard.

Natuurlijk zeggen we deze dingen weer niet, om zooveel mogelijk voor straf-vrijdom van een overtreder of een misdadiger te pleiten, maar wel opdat we zullen zien hoe de feiten werkelijk zijn.

Onze God zelf wil, dat het recht rechtvaardig zij. En ten opzichte van Zijn eer en Zijn wet, en ten opzichte van den overtreder.

Maar dat alles betekent nu niet, dat „iets“ psychologisch verklaren beteekent, datzelfde „iets“ opheffen uit de sfeer van het zedelijke, of wel dat we het door onze verklaring onder de klem van de wet Gods weghalen.

Het is zelfs zoo, dat in de daad van den krankzinnige wel degelijk de zonde is, ook al kan de rechter dien armen mensch zijn daad niet toerekenen. Trouwens God zelf weet, op welke wijze Hij oordeelt over de overtreding en de misdaden van hen wier verstand Hij verduisterde; waarbij we niet moeten vergeten, dat de straf Gods over de zonde nooit atomistisch werkt, op de manier van: „dit is de straf voor die daad, en dit is de straf voor die zonde“, maar dat God organisch werkt, ook in het oordeel: en de zonde straft, of de zonde vergeeft, en daarin dan ook of de zonden bezoekt of de schulden kwijtscheldt.

Maar waar nu de erkenning blijft, dat de zonde zonde is, ook zelfs in de daad van overtreder van den mensch, die door waanzin is bevangen, daar is toch ook zeker de belijdenis, dat de schuld van den moeilijken mensch schuld blijft, ook al kunnen we dan ook zijn gedragingen psychologisch verklaarbaar noemen.

En nu hangt de mate van de straf bij een overtreder af van de mate van de toerekeningsvatbaarheid van den overtreder. Dat over de vragen, die deze kwestie betreffen, in bepaalde gevallen alleen de vakman een oordeel kan uitspreken, behoeft geen betoog. Tevens is het duidelijk, dat het uitspreken van een oordeel voor den vakman een zeer moeilijk en een hoogst verantwoordelijk werk is. Dat zij, die onjuiste theorieën over deze onderwerpen huldigen, nu gemakkelijk tot te groote soepelheid zich laten verleiden, is begrijpelijk.

Het is hier niet de plaats om te wijzen op een dubbel gevaar, dat door deze onjuiste theorieën dreigt. Immers enerzijds is er gevaar, dat de schuld niet naar recht wordt geboet, indien een mensch „outoerekenbaar“ verklaard wordt, die het slechts ten deele is, en anderzijds dreigt het recht te struikelen, indien uit reactie tegen het al te lichtvaardig iemand vrij pleiten van de zijde van den psycholoog of den psychiater, straks de rechters geen waarde aan zijn oordeel hechten, en misschien iemand, die inderdaad ten deele patiënt is, te zwaar moet boeten.

Tenslotte mogen we niet nalaten, erop te wijzen, dat ook zeer wel een bepaald verschijnsel nu eens dezen, en dan weer genen vorm aanneemt.

Het is mogelijk, gelijk vroeger werd betoogd, dat de koppigheid van het kind of van den volwassen geboren wordt uit angst.

Maar er is ook een koppig verzet, dat ontstaat uit den opzet om de omgeving (vader, moeder, vriend, patroon, arbeider, enz.) te weerstaan. Er zijn menschen die koppig willen zijn.

En hoewel nu psychologisch gezien, in het laatste geval het woord koppigheid eigenlijk minder juist gekozen is voor het geval, is toch dit woord in populair zin aanvaardbaar.

Maar nu gevoelt men wel, dat we in deze twee soorten van koppigheid, ook in zedelijk opzicht te doen hebben met twee geheel verschillende verschijnselen. Niet omdat wij dat zoo gaarne aannemen, maar omdat God zelf dat zoo heeft bepaald, is er een verband tusschen zonde en schuld, maar ook tusschen het motief der zonde en den wég tot de zonde en de schuld. God spreekt in Zijn Woord immers ook van gradaties in de straf, in verband met gradaties van schuld.

Maar daarom is ook zedelijk gezien het angstige kind, dat niet durft praten, niet durft handelen, en daarom koppig „nee“ schudt, de lippen stijf opeen gekneld, anders schuldig dan de koppige kwajongen, die weet dat hij bij koppig doorzetten het gezin naar zijn wil dwingen kan, en die dus niet en nooit zijn nukken verbergt en zijn drift beheerscht.

Natuurlijk is dan de variatie van schuld daár, niet omdat wij het eens geval zins en het andere zoo verklaren.

Neen, niet van onze verklaring hangt de zedelijke toestand af.

Maar van wat werkelijk is.

En een psychologische verklaring poogt steeds den werkelijken toestand te teekenen en licht te geven over het proces, dat achter de daden ligt, en dat de daden vergezelt.

Zoo leert goede psychologie begrijpen.

En alleen wanneer we begrijpen, kunnen we opvoeden en leiden.

En alleen wanneer we begrijpen, mogen we rechten en straffen.

J. W.